

Projev na XXXII. zasedání Akademického sněmu AV ČR
dne 24. dubna 2008

Dámy a pánové, kolegyně a kolegové,

dovolte mi, abych se nejprve i já připojil k poděkování prezidentu ALLEA profesorovi Engelbrechtovi za jeho přednášku o poslání a úkolech této celoevropské vědecké instituce. Činnosti ALLEA, která je zastřešující organizací evropských akademií věd a vlastně převážné části evropského mimouniverzitního výzkumu a přispívá k jejich spolupráci s European Science Foundation (ESF), přikládáme velký význam a chceme se na ní co nejaktivněji podílet. Ještě jednou tedy panu profesorovi Engelbrechtovi za jeho návštěvu na našem Sněmu i za jeho hodnotnou přednášku děkuji.

A nyní bych se již chtěl věnovat svému vlastnímu úkolu a stručně uvést jednání o návrhu výroční zprávy o činnosti Akademie věd ČR za rok 2007 a zprávě o činnosti Akademické rady AV ČR za období od posledního zasedání Sněmu. Nechci tentokrát rozšiřovat obsah písemných zpráv, které Vám byly rozeslány, o přehled dalších událostí, k nimž došlo v životě Akademie a jejích pracovišť v prvních měsících letošního roku, i když „úroda“ nejnovějších vědeckých prací, úspěšných aplikací a vědeckých konferencí je bohatá. Ale přece jen se zmíním o dvou velkých letošních akvizicích a sice elektronovém mikroskopu TECNAI T20 na Ústavu molekulární genetiky a tokamaku Compass D na Ústavu fyziky plazmatu.

Nyní se soustředím na některé otázky obecnější povahy, jimž bychom podle mého názoru měli věnovat zvláštní pozornost.

Jak jsme o tom podrobně hovořili na několika předcházejících zasedáních Sněmu, prošla pracoviště AV ČR v uplynulém roce významnou právní, ekonomickou a organizační přeměnou na veřejné výzkumné instituce. Po 16 měsících, které od této přeměny uplynuly, můžeme již s jistotou konstatovat, že proběhla úspěšně a přináší první pozitivní výsledky včetně toho, že k 1. lednu 2008 vznikla v rámci Akademie i první nová výzkumná instituce tohoto typu, Biotechnologický ústav. To však neznamena, že by již byly překonány všechny „dětské nemoce“, spojené s přechodem na veřejné výzkumné instituce. Stále se na pracovištích, a to i u odpovědných vedoucích pracovníků, setkáváme s neznalostí právních předpisů i nových

Stanov AV ČR, upravujících činnost veřejných výzkumných institucí, s nejasnostmi ve fungování jejich nově konstituovaných řídicích orgánů a v jejich vzájemných vztazích i s malou aktivitou a iniciativou ve využívání zvýšené samostatnosti a nových možností při uplatňování výsledků výzkumu, které forma veřejných výzkumných institucí našim pracovištím přináší. Rád bych proto znovu zdůraznil, že Akademická rada, Kancelář Akademie i právní odbor Střediska společných činností Vám jsou plně k dispozici při vysvětlování a praktickém řešení všech těchto otázek.

Sotva jsme však zvládli tuto reformu, již nás očekává další. Jak víte, schválila vláda ČR dne 26. března 2008 Reformu systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice, na jejíž přípravě se představitelé Akademie věd ČR aktivně podíleli. V konečném schváleném textu reformy byla uplatněna většina našich stanovisek a připomínek a celkově jej přes některé problémy pokládáme za přínos k odstranění nejzávažnějších systémových nedostatků této oblasti a krok ke zvýšení efektivnosti využití prostředků, vynakládaných na výzkum, vývoj a inovace. Hlavními pilíři reformy budou podstatné snížení počtu rozpočtových kapitol, do nichž budou rozdělovány veřejné prostředky na podporu výzkumu a vývoje, zřízení Technologické agentury České republiky, která by měla kvalifikovaně zajišťovat účelovou podporu aplikovaného výzkumu a vývoje z veřejných prostředků, dále co nejdokonalejší hodnocení množství a kvality dosahovaných výsledků výzkumu a vývoje jako východisko pro spravedlivé a průhledné rozdělování prostředků na jejich další rozvoj a konečně všestranná podpora excelence v základním výzkumu a maximální efektivnosti aplikovaného výzkumu a vývoje.

Pokud jde o Akademii věd, přináší jí schválená reforma tyto hlavní změny:

- Rozpočtová kapitola AV ČR bude zachována, avšak bude napříště určena pouze pro **institucionální podporu výzkumu a vývoje**. Z toho vyplývá, že AV ČR do budoucna (tedy po dokončení již schválených soutěží, programů a projektů) nebude již provozovat vlastní „otevřenou“ grantovou agenturu a nebude ani vypisovat účelově financované výzkumné programy.
- Poskytování a výše institucionální podpory nebudou do budoucna vázány na výzkumné záměry, ale na **pravidelné hodnocení množství a kvality dosahovaných vědeckých výsledků**, prováděné na základě mezinárodně uznávaných metodik.

- V činnosti AV ČR a jejích pracovišť musí být ještě výrazněji podporována **excellence ve výzkumu, aktivní součinnost s uživateli výsledků výzkumu a mezinárodní projektová spolupráce zejména v rámci Evropského výzkumného prostoru.**
- Bude třeba usilovat o **větší pružnost** organizační struktury jednotlivých pracovišť, celé jejich soustavy i centrálních orgánů AV ČR a o zjednodušování jejich administrativy.

Nezbytnou podmínkou naší podpory schválené reformě ovšem je, že v souvislosti s jejím zaváděním **nebude omezována veřejná podpora základního výzkumu ve prospěch zvyšování státních výdajů na aplikovaný výzkum a vývoj.** Přesto, že takovýto přístup je v naprostém rozporu s teoretickými východisky a praxí, uplatňovanou ve všech vědecky vyspělých zemích, projeví se k němu opět určité tendence. A druhým naším důrazným požadavkem je, aby bylo zajištěno skutečně **kvalifikované, spravedlivé a průhledné hodnocení a porovnávání nejen kvantity, ale i kvality dosahovaných výsledků výzkumu,** jak o tom budu ještě dále hovořit.

Realizace reformy systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice, to jest její promítnutí do novely zákona č. 130/2002 Sb. a řady dalších právních norem, pracovních postupů a metod a její plné praktické uplatnění budou ovšem postupné a vyžádají si dobu nejméně dvou let. Již nyní však musíme přemýšlet o tom, jak se její zavádění projeví v činnosti Akademie věd ČR jako celku i jednotlivých pracovišť a včas přicházet s potřebnými návrhy a opatřeními.

Na reformu systému výzkumu, vývoje a inovací má v blízké budoucnosti navázat i reforma našeho vysokého školství. Jako program této reformy se připravuje tzv. **Bílá kniha terciárního vzdělávání.** Také předběžné znění tohoto dokumentu se jeví jako solidní analýza současných problémů a nedostatků a obsahuje řadu hodnotných, i když zatím spíše jen rámcových návrhů jako je zejména uvažovaná diverzifikace a diferenciacie vysokých škol, zavedení tzv. OKS (odloženého a kontingenčně spláceného) školného atd. Z hlediska naší Akademie bude při její další přípravě nutno neustále připomínat, že Akademie vždy byla a je i nadále připravena rozvíjet nejužší spolupráci s vysokými školami ve výzkumné i vzdělávací a kulturní činnosti. To, jak je tato spolupráce rozsáhlá a úspěšná, ostatně jasně dokládá i předložená výroční zpráva o činnosti AV ČR za rok 2007. Proto je třeba, aby úvahy o roz-

širování této spolupráce a o perspektivě „srůstání“ univerzitních a mimouniverzitních výzkumných institucí vycházely z **rovnosti zúčastněných stran** a aby jejich smyslem bylo organicky vytvářet optimální podmínky v dané oblasti výzkumu a nikoli jen nějak posilovat „mocenské pozice“ té či oné strany. S chystanou přípravou změn vysokoškolského zákona hodláme také požadovat, aby se odstranilo dosavadní, věcně naprosto neopodstatněné **nerovnoprávné postavení pracovišť AV ČR při uskutečňování doktorských studijních programů**.

Nyní bych rád obrátil Vaši pozornost na skupinu otázek, týkajících se **hodnocení dosahovaných výsledků výzkumu a vývoje**, které se v poslední době stalo předmětem kritiky a jehož význam a dopad přitom s nastupující reformou systému výzkumu, vývoje a inovací dále podstatně vzroste.

Především chci připomenout, že v oblasti institucionálního financování došlo začátkem roku 2008 k důležité změně. V souladu s doporučením vládní Rady pro výzkum a vývoj, souvisejícím s přípravou reformy, bylo řešení všech 63 výzkumných záměrů pracovišť Akademie, zahájených v roce 2005, prodlouženo o jeden rok, tj. do 31. prosince 2011. Toto prodloužení samozřejmě vyžadovalo i rozšíření původně stanovených cílů výzkumných záměrů tak, aby odpovídaly nově stanovené délce řešení. Ředitelé všech pracovišť, a to je třeba ocenit, předložili potřebné podklady v požadovaném termínu, takže Akademická rada mohla na svém zasedání dne 12. února 2008 prodloužení všech výzkumných záměrů schválit.

Do konce března 2008 byly rovněž shromážděny veškeré materiály, které budou sloužit Komisím pro hodnocení výsledků výzkumné činnosti pracovišť AV ČR a jejich výzkumných záměrů k průběžnému hodnocení, které se uskuteční v dalších měsících tohoto roku. Při tomto hodnocení souběžně proběhne jak kontrola průběhu řešení výzkumných záměrů pracovišť, tak i hodnocení výsledků jejich vědecké a odborné činnosti za období od roku 2005 do roku 2007. Toto hodnocení, je součástí úsilí Akademické rady o soustavné zvyšování vědecké výkonnosti pracovišť AV ČR tak, aby úspěšně obstála v konkurenci s ostatními výzkumnými institucemi v ČR. Náš vlastní systém hodnocení panely odborníků se zahraniční účastí a jeho promítnutí do rozpočtu ústavů se nám v minulosti osvědčil a nebudeme ho měnit.

I nadále jsou však otevřené zásadní otázky **metodiky hodnocení výsledků výzkumu a vývoje v celostátním měřítku**. Toto hodnocení přitom má být základem

pro rozdělování institucionálních prostředků na výzkum a vývoj jak na celostátní úrovni, tj. mezi jednotlivé poskytovatele, tak i na úrovni poskytovatel – výzkumná instituce. Na základě našich zásadních výhrad proti dosavadní zkreslené a nespravedlivé metodice hodnocení vyzvala Rada pro výzkum a vývoj Akademii ke zpracování vlastního alternativního návrhu metodiky. Koncem ledna letošního roku jsem zaslal Radě pro výzkum a vývoj návrh AV ČR, předpokládající současné vyvážené posuzování dvou složek vědeckých výkonů – kvantitativní, kterou lze zjistit z příslušných informačních systémů, a kvalitativní, kterou je možno hodnotit pouze systémem peer review, tedy panelů odborníků a externích expertů. Po detailní analýze jsme navrhli použití modifikovaného systému RAE (Research Assessment Exercise), který se používá v Německu, Itálii a Holandsku. Předsednictvo Rady pro výzkum a vývoj tento náš návrh ocenilo, avšak příslušný odborný orgán RVV, Komise pro hodnocení výsledků, jej pouze vzala na vědomí s tím, že je na rozhodnutí poskytovatelů, aby tento systém uplatňovali. Pro celostátní využití však komise zatím trvá na zachování kritizovaného základního principu metodiky hodnocení, totiž přidělování bodů za definovaný produkt (článek, knihu, kapitolu v knize, patent i prototyp apod.) a kvantifikace těchto bodů pro jednotlivé poskytovatele a příjemce. I když současný návrh metodiky některé nejkřiklavější deformace zmínil nebo odstranil, zůstává i nadále nevyřešen hlavní problém, jímž je posouzení **kvalitativní složky** vědeckého výkonu. Proto i tato zatím navrhovaná metodika může znovu vyvolat antagonismy mezi jednotlivými oblastmi výzkumu a potenciálně vážně poškodit celou naši vědu. S tím se samozřejmě nemůžeme smířit a trváme na tom, aby se metodika hodnocení výsledků výzkumu dále řešila a modifikovala.

Pro úplnost ještě dodávám, že vedle jednání na půdě Rady pro výzkum a vývoj intenzivně spolupracujeme i na konstituování Evropského referenčního indexu pro humanitní obory, který bude představovat databázi s mezinárodní odbornou autoritou, vhodnou jako východisko pro hodnocení vědeckých výsledků v humanitních vědách.

Vážené kolegyně a kolegové, přecházím nyní k některým aspektům dosahování **excelence naší vědecké práce**, jejíž význam je ve vládní reformě správně zdůrazněn a jež je zvláště pro nás, kteří působíme na pracovištích Akademie, vskutku kategorickým a životně důležitým požadavkem. O tomto tématu a o stále se rozši-

řujícímu okruhu prostředků a nástrojů, jimiž se snažíme excelenci podporovat, jsme hovořili prakticky na všech zasedáních našeho Sněmu v posledních letech.

I dnes bych však k němu rád připojil několik poznámek, které pokládám za důležité.

Především prosím, abychom si uvědomili, že se nám právě nyní otevírá ojedinelá a možná na celá desetiletí výjimečná příležitost k tomu, abychom rychle, odvažují se říci „skokem“ povznesli alespoň některé oblasti českého výzkumu na nejvyšší mezinárodní úroveň. Mám tím na mysli **získání, uplatnění a správné využití projektů strukturálních fondů Evropské unie**, které se nám v této podobě zřejmě nabízejí poprvé a naposled. V rámci operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace, jehož příprava se bohužel značně zdržela, se Akademická rada po vyjádření Vědecké rady rozhodla podpořit především tyto velké projekty s požadovanou finanční podporou vyšší než 50 milionů euro:

- Projekt Biologického centra AV ČR a Univerzity Karlovy BIOCEV, na němž se podílejí Ústav experimentální medicíny, Fyziologický ústav, Ústav molekulární genetiky, Mikrobiologický ústav a Přírodovědecká fakulta UK a jehož cílem je vybudovat mezinárodní centrum excelence v pokročilém biotechnologickém a biomedicínském výzkumu,
- Projekt Středoevropské synchrotronové laboratoře CESLAB v Brně, na němž se podílejí Biofyzikální ústav, Ústav analytické chemie, Ústav přístrojové techniky a Ústav fyziky materiálů a který má umožnit uplatnění nejmodernějších metod výzkumů v řadě vědeckých disciplín i průmyslových oborů. Tento projekt Akademie sice navrhuje, ale je zřejmé, že je to infrastrukturní projekt, který bude sloužit nejen Akademii, nejen Brnu a nejen českým vědám. Bude mít přinejmenším středoevropský význam.
- Dále projekt ELI (Extreme Light Infrastructure). Jde o mezinárodní projekt ESFRI Roadmap, na němž participují Německo, Rumunsko a z České republiky Fyzikální ústav, Ústav fyziky plazmatu, Ústav přístrojové techniky a některé další mimoakademické instituce a jehož cílem je vybudování vysoce výkonného víceúčelového laseru jako základu pro další pokrok základního výzkumu v kvantové a relativistické fyzice i pro aplikační centrum vývoje nových materiálů, hadronové terapie a dalších oborů.

Chci zdůraznit, že Evropské orgány souhlasí s naším názorem, že by se za evropské fondy měly budovat právě velké součásti infrastruktury.

Vedle těchto projektů samozřejmě podporujeme maximální, zároveň ovšem i dobře uvážené a koordinované zapojení pracovišť AV ČR do dalších projektů, a to jak v rámci operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace, tak i dalších operačních programů - Vzdělávání pro konkurenceschopnost, Praha-Adaptibilita a Praha-Konkurenceschopnost a Podnikání pro inovace. Za velmi nadějně považujeme i chystané projekty v Kladně, v Litoměřicích a Terezíně a společný projekt Akademie věd s Univerzitou Pardubice. Znovu zdůrazňuji, že jde o ojedinělou a neopakovatelnou příležitost, které je třeba plně využít.

Právě včera podepsali ředitelé několika našich ústavů s rektorem ČVUT smlouvu o vybudování Institutu aplikovaných věd v Praze na Slovance.

Pro úspěšnou realizaci projektů ze strukturálních fondů, ale i pro vysokou úroveň celé naší vědecké práce je nezbytnou podmínkou **stále se zvyšující vědecká kvalifikace pracovních týmů našich ústavů a jejich soustavné doplňování o nové perspektivní pracovníky**. Upozorňuji na to zejména proto, že po mnohaleté stagnaci dochází znovu k postupnému růstu počtu zaměstnanců některých pracovišť AV ČR. Strategie vytváření optimální kvalifikační struktury jednotlivých pracovišť je samozřejmě věcí jejich rad a ředitelů, obecně však chci zdůraznit, že primární zde musí být především kvalita a perspektivy našich pracovních týmů. Ze stejného důvodu také pokládáme za potřebné další uplatňování našeho společného akademického kariérního řádu, důsledné uskutečňování pravidelných atestací výzkumných pracovníků i ostatních vysokoškolsky kvalifikovaných pracovníků výzkumu a jejich odpovědné zařazování do kvalifikačních stupňů. Vzhledem ke zkušenostem, které byly získány při dosavadním uplatňování kariérního řádu z roku 2006 i k novým okolnostem a úkolům zároveň doporučujeme, aby pro příští zasedání Akademického sněmu byl připraven návrh jeho novelizace.

V této souvislosti bych rád řekl několik slov také k **vědeckému titulu „doktor věd“**. Jak víte, byl tento titul, který je naší paralelou titulu „research professor“ a jehož trvalým a stále aktuálnějším smyslem je podpora vědecké excelence, zřízen či spíše v nové podobě obnoven před pěti lety a jeho udělování je zakotveno i ve Sta-

novách AV ČR. Titul se uděluje na základě přísných kritérií a až dosud jej získalo více než 40 vědců.

V souvislosti s úsilím o vědeckou excelenci by se uplatnění tohoto titulu mělo dále podstatně rozšířit a jeho význam a prestiž měly dále zvyšovat. Domníváme se proto, že by o získání tohoto titulu měli do budoucna usilovat co možná všichni výzkumní pracovníci, kteří na pracovištích AV ČR získali nebo chtějí získat kvalifikační stupeň 5 a mají před sebou dlouhodobější perspektivu vědecké práce. Uvažujeme i o námětu, že by nositelé titulů DrSc. a DSc., tedy „starých“ i „nových“ doktorátů věd, zařazení do 5. kvalifikačního stupně, mohli být i po finanční stránce zvýhodněni zvláštním příplatkem z centrálních prostředků AV ČR. To by si samozřejmě vyžádalo i příslušnou úpravu vnitřních mzdových předpisů jednotlivých pracovišť. Prosím, abyste se k tomuto námětu vyjádřili a případně k němu navrhli i příslušné usnesení. A konečně budeme při chystané novelizaci zákona č. 130/2002 Sb. pracovat i na tom, aby tento titul, který je zatím, jak jsem již uvedl, udělován pouze na základě vládou schválených Stanov AV ČR, získal i náležitý podklad např. v zákoně o Akademii věd ČR. Myslím, že hodnost DSc. budeme potřebovat právě v souvislosti s naším Kariérním řádem.

Z problematiky mezinárodní vědecké spolupráce a úspěšně se rozvíjející účasti pracovišť AV ČR na 6. i 7. rámcovém programu i na dalších programech Evropské unie chci tentokrát zdůraznit jedinou věc, totiž **spolupráci AV ČR na českém předsednictví Rady EU v prvním pololetí roku 2009**. Hlavním smyslem této spolupráce je, aby české předsednictví přispělo i k vytváření Evropského výzkumného prostoru bez bariér s možnostmi sdílení znalostí a výzkumných infrastruktur a se zajištěním přiměřeného pohybu výzkumných pracovníků.

AV ČR i její jednotlivá pracoviště se již nyní podílejí na přípravě několika plánovaných hlavních i doprovodných „předsednických“ akcí v oblasti výzkumu a vývoje. V únoru 2009 zorganizuje Technologické centrum AV ČR ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy obsahově významnou konferenci k **hodnocení dopadů koordinace evropského výzkumu**, jež by měla přispět k vytvoření informačního systému, umožňujícího sledovat a hodnotit efektivitu evropského výzkumu. V dubnu 2009 uspořádá AV ČR ve spolupráci s Evropskou komisí konferenci **Future and Emerging Technologies**, jejíž součástí bude i řada dalších politických a odborných zasedání. V rámci této konference se plánuje i speciální

workshop, věnovaný úloze neuniverzitních výzkumných organizací při budování Evropského výzkumného prostoru. Mezi doprovodné akce předsednictví má být rovněž zařazeno i sedm významných vědeckých konferencí, které v prvním pololetí 2009 uspořádají Fyzikální ústav, Ústav fyziky plazmatu, Botanický ústav, Biologické centrum, Ústav makromolekulární chemie a Sociologický ústav. AV ČR bude také spolupracovat na akcích Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, zaměřených na problematiku výzkumných infrastruktur a mobility výzkumných pracovníků v Evropě bez bariér. Prosím, abychom přípravě a úspěšné realizaci všech uvedených aktivit věnovali plnou pozornost, jaké si tento úkol celostátního a celonárodního zájmu zaslouží.

Vážené kolegyně a kolegové, v závěru svého proslovu se ještě musím zmínit o jedné důležité záležitosti, totiž o **přípravě volby předsedy AV ČR, Akademické rady a Vědecké rady AV ČR na příští funkční období, tedy na léta 2009 – 2012**. I když současné centrální orgány Akademie mají před sebou ještě téměř celý rok práce, je již nyní důležité zamýšlet se nad tím, co bude dál. Je to tím aktuálnější proto, že, jak víte, novela zákona o AV ČR z roku 2005 i nové Stanovy AV ČR platné od počátku roku 2007 způsob ustavování těchto orgánů poněkud změnily. Hlavní změna spočívá v tom, že předseda AV ČR napříště nebude pouze volen Sněmem, ale bude z členů Sněmu a na návrh Sněmu, projednaný vládou, jmenován prezidentem republiky. Pro jmenování proto musíme od volby Sněmem ponechat dostatek času.

Aby byl tento zákonný postup dodržen a aby se přitom jak nově jmenovaný předseda AV ČR, tak i nově zvolení členové Akademické a Vědecké rady mohli svých funkcí ujmout současně a plynule je převzít od dosavadních orgánů a funkcionářů, navrhuje Akademická rada Akademickému sněmu změnu časového postupu voleb tak, aby **kandidát na předsedu AV ČR byl volen již na příštím zasedání Akademického sněmu, které je plánováno na 16. prosince 2008. Volba členů Akademické rady a členů Vědecké rady by se pak konala na dalším zasedání Sněmu, které by bylo svoláno na 24. březen 2009, tedy na den, kdy skončí čtyřleté funkční období dosavadních orgánů**. Prosím, aby Akademický sněm o tomto návrhu rozhodl. A zároveň prosím Vás všechny, abyste již nyní spolu s týmy svých spolupracovníků uvažovali o vhodných kandidátech, kteří by mohli podle Vašich představ co nejlépe řídit chod Akademie v příštím čtyřletém období, které bude nepochybně opět složité a nesnadné.

Vážení kolegové, dámy a pánové, to jsou všechny závažné záležitosti, na které jsem chtěl v souvislosti s hodnocením naší práce za uplynulý rok a s našimi dalšími úkoly zvláště upozornit. Věřím, že se k těmto i dalším problémům a námětům vyjádříte v rozpravě a děkuji Vám za pozornost.